

Afekti, nagoni i seksualnost u ljubavi i mržnji

Yago, Haidi

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, School of Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:387144>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET**

Haidi Yago

Afekti, nagoni i seksualnost u ljubavi i mržnji

Diplomski rad

Zagreb, 2020.

Ovaj diplomski rad izrađen je u Kliničkom bolničkom centru Zagreb, na Klinici za Psihijatriju, pod vodstvom prof.dr.sc. Darka Marčinka i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2019./2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

UVOD.....	1
NAGONI.....	4
AFEKTI.....	6
SEKSUALNOST.....	8
LJUBAV I MRŽNJA.....	11
LJUBAV.....	14
MRŽNJA.....	19
TANKA JE GRANICA IZMEĐU LJUBAVI I MRŽNJE.....	22
ZAHVALE.....	26
LITERATURA.....	27
ŽIVOTOPIS.....	30

SAŽETAK

Afekti, nagoni i seksualnost u ljubavi i mržnji

Haidi Yago

Odnos i definicija ljubavi i mržnje su opisane na različite načine. Freud ih je smatrao kao dvije sile koje su pokretačice svijeta, sile koje su u međusobnoj borbi i koje formiraju smisao života i smjer života. Zamišljene kao dva pola na magnetu, suprotne a opet nerazdvojive. Kernberg smatra da su to oblici nediferenciranih afekata koji su glavni motivatori kompleksne naravi, na temelju kojih se formiraju nagoni. Klein ih je vidjela kao prve djetetove psihološke razvojne korake iznimno važne da bi dijete moglo imati zrele i zdrave odnose u odraslom dobu. Dijete se uči kako tolerirati različite polarne osjećaje, pa tako i ljubav i mržnju, počevši od majčine dojke. Stromberg zaključuje kako je ta borba između dviju sila vječna u nama i međusobno. Bergmann smatra kako je ljubav nužna, da smo ovisna bića o njoj. Winnicott ih je opisao u kontinuiranom međusobnom plesu. Suttie je naglasio da je ljubav socijalno, kulturološki i civilizacijski izgrađena na temeljima potrebe za preživljavanjem i sigurnošću, a mržnja nastaje iz frustrirajuće ljubavi. Mnogi drugi su također opisali podrijetlo ljubavi i mržnje te njihove uloge. Opisana je bitnost njihova formiranja od najranijeg djetinjstva preko životnih iskustava čiji utjecaj se projicira kroz naše adultne odnose i svakodnevicu. Različita nova istraživanja su dokazala povezanost ova dva afekta, njihovo ispreplitanje te tankoću te granice.

KLJUČNE RIJEČI: ljubav, mržnja, afekt, nagon

SUMMARY

Affects, urges and sexuality in love and hate

Haidi Yago

The relationship and definition of love and hate are described in different ways. Freud considered them as two forces that are the movers of the world, forces that are in mutual struggle and that form the meaning of life and the direction of life. Conceived as two poles on a magnet, opposite and yet inseparable. Kernberg believes that these are forms of undifferentiated affects that are the main motivators of a complex nature, on the basis of which instincts are formed. Klein saw them as the child's first psychological developmental steps extremely important for a child to have mature and healthy relationships in adulthood. The child learns how to tolerate different polar feelings, including love and hate, starting with the mother's breast. Stromberg concludes that this struggle between the two forces is eternal in us and with each other. Bergmann believes that love is necessary, that we are dependent beings on it. Winnicott described them in a continuous dance with each other. Suttie stressed that love is socially, culturally, and civilizationally built on the foundations of the need for survival and security, and hatred arises from frustrating love. Many others also described the origins of love and hate and their role. The importance of their formation from the earliest childhood through life experiences is described, the influence of which is projected through our adult relationships and everyday life. Various new studies have proven the connection between these two affects, their intertwining and the subtlety of their boundary.

KEYWORDS: love, hate, affect, urge,

UVOD

Tanka je granica između ljubavi i mržnje. Stara je to uzrečica na koju se pomisli ili često spominje kroz žamor kafića, na televizijskim ekranima ili između korica knjiga. Njihova borba je sveprisutna. Na istraživanje ove teme me potaknula učestalost i opijenost plesom s jedne strane granice do druge u potrazi za odgovorom. Ljubav. Mržnja. Ove dvije intenzivne i snažne emocije se često dotaknu, često se isprepliću, njihova granica se razmuti. Naizgled jednostavne, međutim kompleksne po prirodi, često nagonski opisane, izraženog afekta. Nekada se čini da smo svakodnevno okruženi nekim oblikom uzajamne ljubavi i mržnje. Još je Catullus u svojoj pjesmi *Odi et amo* oko 60 godina pr. Kr. izjavio snažno kako voli i mrzi. Grčka mitologija obiluje ljubavnim pričama, pričama o prevari, obmani, ubojstvima i osveti, radnja vođena intenzivnim emocijama i u čijem centru su ljubav i njena suparnica mržnja. Sam Zeus, vladar Olimpa, imao je turbulentan odnos sa svojom ženom Herom. Njihov odnos je prešao iz prevare u ljubav, zatim zbog ljubomore i ponosa u Herin osvetnički plan da ga zamijeni. Nakon niza pokušaja smaknuća svih koji bi joj oduzeli Zeusa, njihova priča na kraju opet završava u zakletvi vječnoj ljubavi. Povijest književnosti ukazuje da je ta ista tema prožeta kroz mnoga djela, ali preoblikovana razdobljem u kojem je pisana. Jedan od klasika, *Romeo i Julija* Williama Shakespeare-a opisuje preobrazbu jedne mržnje prema suparničkoj obitelji u ljubav prema jednom pojedincu koja se izdiže iznad te mržnje. Jane Austen je u djelu *Ponos i predrasude* također prikazala odnos koji doživljava preobrazbu između likova Elizabeth Bennet i gospodina Darcy-a. Odnos koji je grub, negativan i bolan prerasta u romantičan, i kako samo ime djela kaže, prelazi preko ponosa i predrasuda. Kroz

povijest je zanimljiv i odnos princa Henry-a VIII i njegove žene Anne Boleyn. Njihova veza je započela opsesijom Henry-a oko Anne koja se postavila u njegov centar pažnje. Njihova ljubav je bila strastvena, snažna, eksplozivna, no nakon sumnje u Anninu vjernost, Henry smračenog uma i slomljenog srca ubija Anne i cijelu njezinu obitelj kao kaznu za bol koja mu je nanesena. Therese Raquin Emila Zole je zanimljiv primjer u kojem su likovi prikazani nagoniski, kao ideje svojih urođenih osobina, u skladu s naturalizmom u čijem je duhu pisano djelo. Dolazi do eksplozivne romanse, između likova Therese i Laurenta, koja se hrani s idejom zabranjene ljubavi. Ta ljubav raste, postaje čudovišna, postaje neukrotiva i uzdiže se zajedno s mržnjom prema zajedničkom objektu Camille-u, objektu koji je poprilično flegmatičan i apatičan. Priča završava s njegovim ubojstvom, a s tim ubojstvom rasprsne se i ta strast. Počinje razdoblje krivnje, nesnošljivosti onoga što je učinjeno, čak i međusobnog okrivljavanja i prebacivanja mržnje s Camille na jedan drugoga. Therese i Laurent nisu vidjeli nijedan drugi izlaz osim samoubojstva. Intenzitet emocija koji je bubrio u njima nije im dopuštao krenuti sa svojim životima dalje. Glazba također obiluje motivima ljubavi i mržnje. Početkom 70-ih godina Persuaders-i su u svojoj pjesmi Tanka granica između ljubavi i mržnje, otpjevali kako se ljubav može pretvoriti u mržnju. A toj temi i Leonard Cohen je posvetio svoj album naziva Pjesme ljubavi i mržnje. U svakoj grani umjetnosti se ova tematika razvukla i sakrila, pa tako i u filmskoj industriji. Zanimljivo je koliko je često pretvaranje mržnje u ljubav osnova mnogih romantičnih filmova i serija, gdje nakon početnih prepreka gdje se glavni likovi ne mogu podnijeti, ipak padaju pod šarmom ljubavi. Istaknula bih film Nestala iz 2014. godine koji započinje i završava unutarnjim monologom glavnog lika o tome kako nekada želi znati što se dešava u glavi svoje žene toliko da zamišlja kako ju razbija i kako iz nje izlazi moždano tkivo. Ben Affleck se pita

na početku filma i na samom kraju filma nakon izdaje, nakon laži, nakon ljubavi, nakon mržnje i ponovne ljubavi, što su si međusobno učinili, i što će si u budućnosti raditi međusobno. Naravno, takvim motivima obiluje i slikarstvo te kiparstvo. Mnogi članci u časopisima pokušavaju odgovoriti na ta ista pitanja iz broja u broj, mnogi blogovi ili tv emisije. Ako zastanemo na tren i razmislimo, možda ta tiha borba se nesvjesno vodi u svima nama iz dana u dan. Ova tema zaokupirala je i mnoge psihoanalitičare koji su kroz svoje teorije pokušavali definirati te termine, njihov razvoj i utjecaj. Primjerice, Melanie Klein kroz svoju teoriju objektnih odnosa naglašava bitnost zrelosti odnosa do kojeg dolazi kada se prihvati da objekt može biti frustrirajući iako se voli. Kroz više stadija tj. pozicija, dijete polako uči prihvaćati ambivalentnost objekta i kako se nositi s time. Sigmund Freud gleda ljubav kroz seksualnost. Ljubav i mržnju kao ples između djeteta i roditelja kroz stadije koji utječu na formaciju ega i superega. Ambivalenciju definira kao istovremenu prisutnost ljubavi i mržnje. Ian Suttie pak naglašava socijalni aspekt naših života koji igra veliku ulogu u formiranju ljubavi i odnosa. Također, Suttie ističe da ta potreba za ljubavi ne proizlazi iz seksualnosti, što se kosi s Freudovoj teorijom, nego iz potrebe za formiranjem odnosa. Ove, i mnoge druge teorije, tema su brojnih radova, koji ih komentiraju, uspoređuju i nadopunjuju.

NAGON

U centru Freudove vizije stoji nagoni model. On smješta nagon kao glavnog pokretača psiholoških mehanizama, kao most koji veže tjelesno i duševno. Hartman i Rappaport interpretiraju Freudov nagon biološki, izjednačavajući ga s bilo kojim drugim procesom u mozgu koji vrši određenu funkciju. To tumačenje je u opoziciji s mnogim drugim psihoanalitičarima koji su to smatrali premehaničkim i rigidnim. Greenberg sažima „U počecima Freudovih teorija su situacije odlučujuće i afekti zavisni, a u njegovim kasnijim teorijama nagoni su odlučujući, a situacije su zavisne“. U svoja Tri eseja Freud definira nagon kao „fizikalni predstavnik endosomatskog, kontinuiranog tekućeg izvora stimulacija“. Freud sada nagon smatra glavnom determinantom onoga što pokreće pojedinca, njegove motivacije. Dok je u Freudovoj teoriji objekt sekundaran i određen ciljevima nagona, Klein objektu pridodaje puno primarniji položaj, prikazuje ga kao osnovu, te da su nagoni urođeno usmjereni prema objektu i puno vezaniji nego je to prikazao Freud. (1) Freud u svom radu Ego i id formira svoju teoriju ustrojstva ličnosti. Veliku pažnju skreće na ono nesvjesno što naziva id-om, uspoređujući ga s onim što je nagoni, ono što pokreće i ono što motivira pojedinca. Freud smatra da podloga patologije leži u nesvjesnom tj. id-u, te da bi, radom s pacijentom tj. psihoanalizom, cilj trebao biti prebacivanje onoga što je nesvjesno u id- u, u svjesno, kao prvi korak prema izlječenju. U odnosu na id predstavlja ego koji zapravo pokušava ostvariti ono čemu id teži. Freud opisuje kako se u jednom dijelu ego i id sljubljuju te da ono što je potisnuto u nesvjesnom može izaći kroz tu vezu. Ego id-ove zahtjeve, u skladu s kulturnim, socijalnim i naučenim normama nastoji ispuniti. Freud naglašava da uloga ega nije samo

površna, pa tako ističe da je u dubini ego refleksija samih nas. Ego je pod utjecajem vanjskog svijeta, ali je istovremeno i slika našeg unutarnjeg svijeta. Ego je također ispunjen onim što mi spoznamo o našem tijelu u situacijama boli, neugode, i događaja kroz naš život. Freud čak ego naziva zdravim razumom, u suprotnosti id-u koji je strastven i idealist. S obzirom na to da id nema zapreka, kao što su spomenute norme, on stvara neugodne osjećaje u ego kao što su krivnja ili sram. Ti osjećaji susljedno formiraju superego. Superego se pak formira putanjom ega da ispuni Id-ove želje, bilo putem pozitivnih kanala, tj. u obliku nagrada koje dovode do ponosa odnosno ego-ideala, ili putem negativnih kanala, tj. zabrana i kažnjavanja koje dovode do savjesti kao druge odrednice superega. Freud također napominje da je formiranje superega jako bitno u oblikovanju pojedinca, te da je pod utjecajem obitelji, tj. roditelja kao prvih objektnih izbora, uz biološku individualnu komponentu. Moralna komponenta koja modulira ego i superego potiče iz roditelja koji su predstavnici prvih takvih normi kojih se, kao djeca, bojimo, divimo i prihvaćamo kao ultimativnom istinom, te ih na kraju inkorporiramo u sebe same. Kasnije Freud spominje da tu ulogu autoriteta preuzima primjerice škola, a i druge mnoge institucije i figure kroz život. (2) Za razliku od Freuda, Melanie Klein je smatrala kako su unutarnji objekti izgrađeni od nagonских impulsa koji su usmjereni prema cilju ljubavi i mržnje, tj. nagonски produkti seks i agresija su zapravo kroz objektnе odnose razrađeni u ljubav i mržnju. (3) Kernberg postavlja afekte kao građevne blokove nagona, koji su usmjereni željom za objektnim odnosom. (4) Schmidt-Hellerau primjerice smatra da nagoni koji pokreću nisu seksualnost i agresija, nego seksualnost i samo-očuvanje. Ona smatra kako se u Edipalnoj fazi vodi borba između potrebe da se voli objekt i da se objekt brine o nama, pruži nam utočište i nježnost. (5) Nagoni su pokretačka sila života, ono što tjera organizam na opstanak i očuvanje, a

njihovim procesuiranjem, adaptacijom i kontrolom postajemo kompleksna socijalna bića individualnih osobnosti.

AFEKT

Greenberg objašnjava da u Studijima o histeriji je postavljen princip konstantnosti kojim Freud objašnjava ljudsko ponašanje. Putem tog principa razlaže kako događaji u životu postaju izvor patologije kada afekti koji su vezani uz njih ne mogu biti pravilno oslobođeni, bilo zbog vanjskih uvjeta ili međusobnog konflikta više afekata, te dodaje da priroda afekta ovisi o osobnosti pojedinca i obilježja tog događaja. Do tog neodgovarajućeg oslobođenja dolazi zbog ideja koje su nelagodne, koje su socijalno i kulturološko neprihvatljive, a to pak dovodi do njihove represije, pa tako i represije povezanih afekata. (1) Kernberg objašnjava ulogu afekta kao alat koji služi za uspostavu komunikacije s vanjskim svijetom, primjerice s majkom. Ističe da su afekti glavni primarni motivatori te da su formirani internalizacijom memoriranih objektnih odnosa u kontekstu pozitivnih i negativnih događaja. Nadalje objašnjava kako ljubav i mržnja su intrapsihičke strukture koje se tijekom kontinuiteta i događaja kroz život definiraju kroz libido i agresiju, te da libido i agresija su subkomponente motivacijskog sustava koje se izražavaju kroz različite afekte u različitim situacijama, i zato to doprinosi njihovoj kompleksnosti. Zaključuje da su afekti zapravo građevni blokovi od koji se sastavljaju nagoni. Kernberg nadodaje kako razlikuje nediferencirane afekte kao što su libido i

agresija, tj. primarne afekte, te diferencirane afekte koji s razvojnim stadijima postaju kompleksni i granaju se od početnih, tj. sekundarne afekte iliti emocije. O odnosu nagona i afekta Kernberg objašnjava kako određeni objektni odnos je aktivator nagona u obliku želje, a da je sastojak toga i afekt. (4) Melanie Klein kroz svoju teoriju opisuje razvojni put afekata i njihov razvoj kroz shizo-paranoidnu i depresivnu poziciju koji omogućuju prihvaćanje gubitka u ljubavi, žaljenje, krivnju i mogućnost zdravog procesuiranja. (3) Naša agresija nas vodi ka uništenju, dok krivnja koju osjećamo inhibira impulse i zajedno sa strahom vodi prema želji za reparacijom te na kraju ljubavni i odnosom. (6) Afekti pojačavaju reflektivnu osobnost, osvješčuju mentalno stanje, nosioci su patnje i boli preintenzivne da ih osoba nosi zbog čega ih dijete izbacuje u majčin um kako bi ih procesuirala za njega. Majčin um predstavlja aktivni kontejner. Afekti služe da osoba spozna sebe samu. Afekti nam pomažu da spoznajući sebe se možemo nositi sami sa sobom. (7) Stein dijeli ulogu afekata kao način da se ispuni punoća postojanja te regulacija, balansiranje i obrana od ekscesivnog intenziteta. (8) Afekti su dakle, primarni motivatori psihološkog aparatusa, signalni građevni blokovi nagona, alati stjecanja iskustva djeteta, model za aktivaciju internaliziranih objektnih odnosa u smjeru tih iskustava. Ljubav i mržnja spadaju u sekundare kompleksne afekte, za razliku od primarnih afekata koji su jednostavni, visoko intenzivni i kognitivno nediferencirani. (9) „Afektivnost je osjećajno-čuvstvena odnosno emocionalna strana duševnog života. Ona označuje psihičke procese koji pokazuju cjelokupan raspon čuvstvenih doživljaja neke osobe“ (10)

SEKSUALNOST

U Studiji o histeriji Freud se dotiče seksualnosti kao mogućeg glavnog krivca za unutarnji konflikt koji dovodi do psihopatologije. U počecima građenja svoje teorije ovu ulogu seksualnosti Freud pridodaje zbog nezrelosti psihološkog aparatusa djeteta i nezrelosti osobnosti koja se ne može nositi s intenzivnim popratnim emocijama te impulsima. Već spomenute nedolične ideje koje dovode do represije u nesvjesno, Freud veže i uz seksualne fantazije i impulse koje imaju tendenciju pojavljivanja u stresnim situacijama. U svojoj pull-push teoriji Freud spominje infantilnu seksualnost u kontekstu primarne represije koja objašnjava amneziju u djetinjstvu kao amneziju tog ranog stadija seksualnosti, tj. iza svake represije pronalazi prikriveni seksualni impuls. Kasnije u svojim radovima Freud opisuje pasivne i aktivne seksualne ciljeve u odrastanju djeteta, koje čine podlogu razvijanja Edipovog kompleksa. Razrješenjem edipalne faze, i prelaženje preko incestuoznih fiksacija u toj fazi, otvara se put djetetu da pronađe u vanjskom svijetu zdrave i moguće seksualne objekte nakon adolescencije.

Razrješenjem edipalne faze također se otvara put za gradnju superega i efektivnog funkcioniranja ega. (1) Zreli superego omogućuje kapacitet za seksualnu strast transformirajući primitivne osjećaje krivnje i zabrana, u brigu za sebe i druge. (9) U svojim radovima Freud objašnjava transformaciju erotskog objektnog izbora u ego. Cilj te transformacije je prisiljavanje id-a da njegov vlastiti ego postaje njegov ljubavni objekt, na način da preuzima osobnosti prvotnog objektnog izbora i postaje mu dovoljno sličan. Ego tako počinje kontrolirati id. Zapravo to predstavlja transformaciju libidinalnog objekta u narcisoidnog objekta, i Freud to onda predstavlja kao oblik deseksualizacije. Kasnije u

radu pak spominje kako formiranje ego-ideala je pod utjecajem primarne identifikacije u najranijem djetinjstvu te da je ona neizbježna osnova. Na temelju te teorije on nastavlja graditi ranije spomenutog trojnog sustava Edipovog kompleksa.. U tom sustavu majka, tj njena dojka je prvotni objektni izbor, a problem oca se pokušava razriješiti identificirajući se s njim. S vremenom djetetove seksualne želje prema majci postaju intenzivnije i počinju predstavljati oca kao zapreku. Tu je korijen Edipovog kompleksa. Ti intenzivni osjećaji prema ocu dovode do želje da otac nestane, i dolazi do ambivalencije prema njemu. Problem se može razriješiti ili u obliku identifikacije s majkom ili jače identifikacije s ocem. Freud teoretizira da ženstvenost i muževnost se na ovaj način mogu formirati ili intenzivirati. (2) Nerazrješenjem Edipovog kompleksa smanjuje se kapacitet za seksualnu strast jer je ograničena zabranama protiv genitalnog impulsa. (9) Melanie Klein ističe vrlo ranu genitalnu svjesnost u oba spola te povezanost s majčinim tijelom i njenim sastavom, te je za razliku od Freuda ustvrdila postojanje rane i primarne ženske seksualnosti odvojene od muške seksualnosti. (11) Isto tako smješta Edipov kompleks već u prvoj godini života. (3) Za razliku od Freuda, Wilhelm Reich razlikuje genitalni i neurotski karakter. On smatra da neurotski karakter rigidan i ograničen zbog represije instinkta. S druge strane genitalni karakter je zdrav razvojni put bez represije instinkta, te je slobodan libido koji ulazi u seksualne odnose i seksualnost potaknutu superegom. Smatra da genitalni karakter pronalazi svoj seksualni objekt ne zbog grižnje savjesti nego iz zdrave potrebe za užitkom. Reich smatra da ako ne dođe do transfera libida u ljubavni objekt da odnos koji se stvara čini se neprirodan i neuvjerljiv te se temelji na disiluziji kako se odnos ne bi raspao. Fenichel na Reichov rad nadodaje kako taj genitalni karakter idealističan, te da ne postoji u realnom svijetu. (12) Balint primjerice opisuje da u primitivnoj, infantilnoj psihoseksualnoj fazi, potrebe objekta se manje

uzimaju u obzir. Kao primjer navodi neke fetiše, vezane uz nežive objekte ili situacije kao voajerizam gdje ne postoji sudjelovanje objekta, gdje je objekt ili neživ i uvijek prisutan, ili samo postoji bez privole objekta. Balint smatra da genitalnost postaje ljubavna genitalnost kada se potrebe objekta uzimaju u obzir. Benjamin razlikuje ono što je seksualno, objašnjavajući da je fokusirano na sebe i koje u sebi ima dozu agresije prema drugome, ali to otvara put onome što je erotsko, a to daje dimenziju prepoznavanja drugoga i koje žeda za drugim. (13) Lazar spominje kako Kernberg komentira važnost seksualnosti u odnosu. On smatra kako je sado-mazohizam, podrijetla iz infantilne seksualnosti, zdrav oblik ljubavnog odnosa. Navodi kako agresija prema objektu daje zadovoljstvo jer je obuhvaćena ljubavnim odnosom, a s druge strane je nadopunjena mogućnošću trpljenja boli uz projekciju tog kapaciteta na objekt. (8) Idealizacijom seksualnih aspekata partnera, ljubav nadvladava agresiju i negativne projekcije partnera. Zdrava seksualnost obuhvaća ne samo čin, nego i zaljubljenost koja počinje idealizacijom ljubavnog objekta temeljena na funkciji ego-ideala, mogućnost bliskosti s osobom i održavanje odnosa, pa i prelazak preko seksualne inhibicije, različita voajerska, mazohistička i sadistička obilježja normalnom integracijom u zrelu seksualnost više ne strše i ne stvaraju disfunkcije. Cijeli taj skup obilježja otvara put seksualnoj zrelosti koja omogućuje zdravu emocionalnu vezu. (9)

LJUBAV I MRŽNJA

Freud u svojim radovima iznosi teoriju o dvije sile, dva instinkta koje su u međusobnoj borbi i koje smatra pokretačima života i svijeta, uspoređujući ih s anabolizmom i katabolizmom. Smatra da je život konflikt ta dva instinkta, gdje s jedne strane postoji želja za kontinuitetom života i s druge strane težnja prema smrti. Prvi naziva Eros. Eros je instinkt koji želi održati život, koji teži za ujedinjenjem. Drugi instinkt je Thanatos, tj instinkt smrti. Thanatos nastoji zaustaviti organski život i predstavlja želju za uništenjem. Da bi ih bolje opisao, Freud kao primjer polarnosti tih sila povlači paralelu s odnosom ljubavi i mržnje. Eros predstavlja ljubav, a Thanatos predstavlja mržnju. Freud navodi da tijekom svog rada primjećuje da se ljubav i mržnja često isprepliću i navodi situacije gdje jedno vodi u drugo. (2) Ljubav predstavlja odnos sa significantnim objektom. Počeci ljubavi vežu se iz prvih objektnih odnosa u djetinjstvu, tj. majke, pa tako mogućnost ostvarenja odnosa, tj zrele adultne ljubavi ovisna je o tim razvojnim stadijima. Dijete od rođenja suočava se s anksioznošću prouzročenu polarnošću spomenutih instinkta ljubavi tj. libida i smrti. (14) Prema Melanie Klein dijete prolazi kroz više razvojnih faza koje su ključne za uspostavu zdravog odnosa. Prvi takav stadij koji opisuje je takozvana shizo-paranoidna pozicija. U toj poziciji nezreli psihološki aparat djeteta, tj. njegov ego uspostavlja odnos s majkom, tj njenom dojkom. Dijete dojku gleda dualno, kao lošu i dobru. Dobra dojka djetetu predstavlja izvor topline, ljubavi i njege te ga ona štiti od loše dojke koja prijeti uništenjem. Dijete zbog frustracije osjeća zavist prema dojci jer mu uskraćuje hranu, te uzorkuje nezadovoljstvo. Dijete na dobru dojku gledao idealistički te se pokušava s njome identificirati. Radi preživljenja dolazi do procesa cijepanja. To

cijepanje dozvoljava djetetu da razvije ljubav prema dobroj dojci i da joj vjeruje i na taj način da se udalji od loše dojke i mržnje. Taj mehanizam obrane je po Klein prirodan te nužan u razvojnem procesu. U sljedećoj razvojnoj fazi nazvanoj depresivna pozicija, dijete spoznaje da i ono negativno i ono pozitivno zapravo potječe od iste dojke, tj od iste majke i na taj način ju vidi kao cjelinu. Dijete shvaća da u isto vrijeme voli i mrzi majku, i u njemu se bude novi osjećaji kao žalost i želja za odnosom te depresija. Dijete osjeća da je svojom mržnjom uništilo odnos s majkom. Dijete razumije da voli i mrzi majku, te da njegova mržnja šteti majci što dovodi do žaljenja. Ti osjećaji gubitka bude novi impuls, impuls reintegracije i popravka odnosa koje uspiju dopustiti da dijete internalizira dobre objekte i na kraju pretvori primitivnu identifikaciju u zrelu. Dijete nakon te faze uspijeva razlikovati vanjski i unutarnji svijet te kontrolirati svoje impulse. Isto tako dijete je u mogućnosti vidjeti i dobro i loše u istom objektu. Dijete se uči tolerirati oprečne osjećaje, pa tako i konflikt između ljubavi i mržnje. (14) Struktura osobnosti se zapravo gradi na temelju objektnih odnosa formiranih u depresivnoj poziciji. (11) Klein je zapravo objasnila kako postoji neprestana potreba za ujedinjenjem s primarnom ljubavi u suprotnosti s agresijom u nama. Postoji strah da će ta agresija uništiti dobru majku davateljicu hrane i ljubavi, te da će se ona osvetiti zbog agresije u nama i oduzeti nam to. I zapravo ta moć u njenim rukama stvara osjećaje zavisti i nemoć preko koje se mora prijeći zbog bespomoćnosti, kako bi ipak došli do tog izvora dobra. Zapravo taj kontinuirani ciklus ljutnje, agresije, mržnje, zatim zavisti, grižnje savjesti, predaje i prihvaćanje naše bespomoćnosti i na kraju renovacije ljubavnog odnosa predstavlja njenu teoriju konflikta. Prelazak preko tog procesa je prelazak iz shizo-paranoidne pozicije u depresivnu. Iz položaja gdje ne postoji subjektivni osjećaj sebe samoga i postavlja osobu u ulogu žrtve, razvijanjem tog osjećaja dolazi do razvijanja odgovornosti

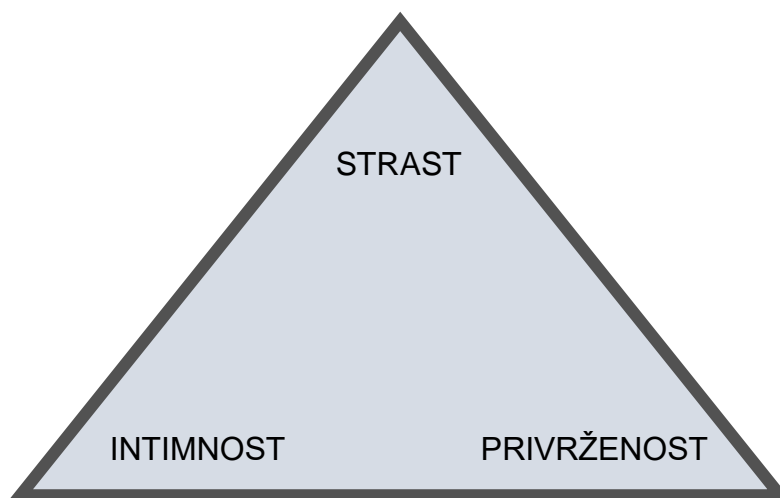
i mogućnosti samokontrole. Kasnije Klein naglašava bitnost majčine uloge da neutralizira djetetovu agresiju kako bi mu omogućila normalan razvojni put, u kojem integracijom agresije ona postaje samoimpuls. A tu ulogu majke kao terapeuta djetetu u obliku dovoljno dobre majke dodatno naglašava Winnicott. (3) Utjecaji Plato-a i Sokrata vide se u radovima Freuda i Melanie. Upravo ta ideja o dualnosti dviju sila ljubavi i mržnje opisana je u njihovim djelima. Sokrat s jedne strane naglašava cijepanje i snažnu borbu tih dviju sila, Plato pak objašnjava stanje između tih dviju sila koje se integriraju međusobno. Također, Sokrat veže Eros kao manifestaciju ljubavi, tj. instinkt za život, što se primjećuje i u radovima Freuda. (6) Stromberg u svom radu na kraju zaključuje kako neprestana borba nesvjesnog i svjesnog između ljubavi i mržnje, tj. biranja između dobrog i lošeg je konstantan i sveprisutan, ne samo u nama samima, nego i među ljudima. (6). Ambivalencija je termin koji je uspostavio Bleuler, te kasnije popularizirao Freud. Ambivalencija predstavlja postojanje konflikta istovremeno prisutnih emocija, kao primjerice ljubav i mržnja. Bleuler dijeli ambivalenciju. Afektivna ambivalencija predstavlja istovremeno postojanje ugodnih i neugodnih osjećaja primjerice ljubav i mržnja. Ambivalencija volje je želja za uništenjem objekta i istovremeno moralna krivnja što dovodi osobu do stanja imobiliteta kao mehanizam obrane ega. Intelektualna ambivalencija je diskrepancija između misli i ponašanja. Freud kasnije koristi pojam ambivalencije da objasni konflikt koji se javlja u djeteta tijekom edipalne faze, i kao konflikt sila koje pokreću život, Eros i Thanatos. Nemogućnost prelaska preko ambivalencije uzrokuje nemogućnost tolerancije agresivnih i ljutih osjećaja prema ljubavnom objektu i nemogućnost uspostavljanja zdrave veze. Primjerice u shizofreniji je ego paraliziran i dopušta da se oba nagona izvrše. U graničnoj organizaciji ličnosti zbog nerazjašnjene agresije u infantilnom dobu ne dopušta mogućnost vjerovanja i uspostave

odnosa. (15) Suttie smatra kako je majčina ljubav prvi emocionalni odnos djeteta, a mržnju smatra kao reakciju na separacijsku anksioznost u slučaju kada je ljubav u opasnosti. Mržnja je prema njemu očuvanje sebe samoga od izolacije tj. smrti i težnja za obnavljanjem ljubavi. (16) Odnosi ljubavi i mržnje bile su i jesu centralne točke mnogih radova i teorija u pokušaju objašnjavanja njihove uloge i bitnosti u razumijevanju pojedinca i njegovog okruženja

LJUBAV

Ljubav je rezultat svih prijašnjih iskustava kojim smo okruženi ili koje smo sami iskusili. Ta predodžba o ljubavi je individualna i protkana svačiji iskustvom, te se sastoji o ideji što definira ljubav, što definira našeg savršenog partnera, te što definira odnos među nama. (9) Ljubav nema jednostavnu definiciju i značenje ljubavi je raznoliko. Primjerice prema Sternbergu ljubav se sastoji od tri komponente, intimnost koja opisuje bliskost i povezanost, strast koja označava fizičku privlačnost, seksualnost i romantičnost te privrženost koja se odnosi na vjernost i kontinuitet. (Shema 1.) Te odrednice su različitog intenziteta s obzirom o kakvoj vrsti odnosa se radi, te na temelju njih je podijelio ljubav na osam vrsta. Prva predstavlja neljubav gdje nema nijedne spomenute komponente. Druga je sviđanje gdje je prisutna samo komponenta intimnosti. Ljubav na prvi pogled se temelji samo na strasti. Prazna ljubav se sastoji samo od privrženosti, romantična ljubav kombinacija je intimnosti i strasti, prijateljska ljubav se sastoji od

privrženosti i intimnosti, luda ljubav od strasti i privrženosti, te na kraju zadnju potpunu ljubav čine sve tri komponente. (17)

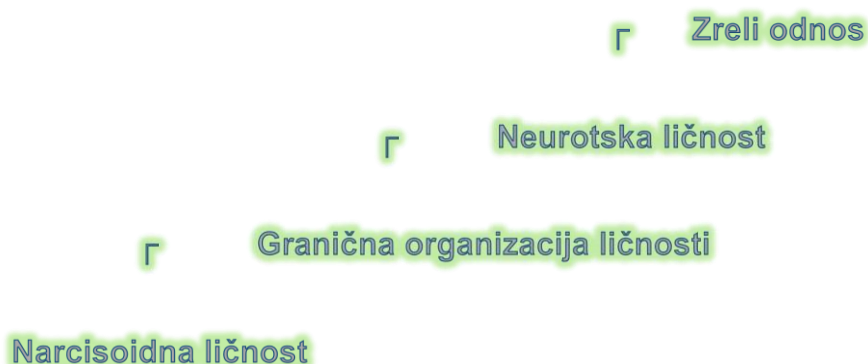

Shema 1. Triangularnost ljubavi modificirano prema Sternbergu.

Bergmann spominje kako je Wealder primjerice smatrao ljubav kao oblik integracije u kojem ego uspijeva ispuniti želje id-a, potrebe superega i kontinuiranu kompulzivnost. Ljubavni objekt predstavlja poveznicu s nesvjesnim prošlim ljubavnim objektom koji je dovoljno dobar da ga ego-ideal dozvoljava, te ako nije dovoljan, ljubav postaje konfliktna. (12) Bergmann navodi kako Balint primjerice dolazi do radikalnog zaključka kako ljubav nije prirodna emocija nego je naučena, te da se kulturološki prisiljava individuu da spoji ljubav i seks u jednu stvar. (12) Binstock pak smatra da osoba, koja nije u mogućnosti ostati bez partnera i radije bira smrt, zapravo izgubila smisao za sebe

i ljubav samoga sebe. Njemu je to oblik regresije, a ne znak prave ljubavi, te ističe kako su veze zdravije kada pojedinac može samopostojati i bez svoga partnera. (12)

Kernberg je smatrao da je zrela ljubav postignuta nakon mnogih kompleksnih intrapsihičkih integracija te došao do dijagnostičke hijerarhije. Na dnu hijerarhije smješta narcističku osobnost koja nije u mogućnosti uspostaviti pravi odnos, jer ih njihova vlastita ljubomora i pohlepa konzumira. Želja da se uništi ono što se osvojilo prevagne. U sljedećoj stepenici smješta poremećaj granične organizacije ličnosti koji imaju sposobnost idealizacije i djelomičnu mogućnost investirati svoj libido u druge. Sljedeća grupa su neurotske osobnosti koji su fiksirani u edipalnoj fazi. Oni mogu voljeti, ali ne mogu kombinirati ljubav i seksualnost jer to u njima izaziva osjećaj grižnje savjesti i krivnje. Sustav je prikazan na shemi broj 2.

Schema 2. Hijerarhijska podjela poremećaja ličnosti naspram ostvarenja zrelog odnosa, modificirano prema Kernbergu.

Oni koji su na poslijetku sposobni ostvariti zrelu ljubav imaju potpunu integraciju genitalne seksualnosti u kapacitet za ostvarenje objektivnih odnosa. Potreba za idealizacijom je zamijenjena mogućnošću stvaranja zrelih dogovora. Granica između sebe i nesebe je i dalje jasna, zrela ljubav ne može biti formirana ako ne postoji jasna slika o sebi. (12) Kernberg za razliku od Freuda smatra da u ljubavi dolazi do povećanja objektivnog i narcisoidnog libida. U biti par ispunjava međusobno svoje narcističke potrebe. A ono što Freud smatra ljubavlju kada dolazi do smanjenja narcističkog libida Kernberg gleda na to kao patološku ljubav. (12) Bergmann se na kraju rada slaže s Freudom da mi trebamo ljubav i trebamo biti voljeni jer smo kroz djetinjstvo naučeni biti ovisni o roditeljskoj ljubavi, mi pokušavamo tu ljubav opet pronaći u nadi da će nova ljubav izliječiti manje dobre prošle ljubavne objekte. (12) Winnicott u svojoj teoriji objektivnog odnosa navodi pojam dovoljno dobra majka. Dovoljno dobra majka pruža konstantnost i ispunjava želje djeteta. U početku dijete predstavlja jedno s majkom, i dijete uči o ljubavi kroz majčinu brigu. Na kraju te simbiotske faze dijete polako počinje odvajanje od majke, i ako prebrodi separacijsku anksioznost, može odijeliti vanjski i unutarnji objekt, tj sebe i okolinu. Taj korak bitan je za ostvarenje adultnih ljubavnih odnosa. (18) Te faze navodi i Margaret Mahler, naziva ih autizam ili neobjektivna faza, simbioza ili pre-objektivna faza te separacija i individualizacija ili objektivna faza. Naznake tih faza bitne su i u adultnoj romantičnoj vezi. Dolazi do međusobne fuzije idealizacije objekta i osjećaja ispunjena. S druge strane bitna je i separacija u obliku gdje postoji jasna slika o sebi samima i ljubavnom objektu kojemu prepoznajemo individualnost i potrebe. (14) Zdrav romantični odnos treba sadržavati zahvalnost, usklađenost emocionalnih i seksualnih potreba i povjerenje u partnera. (9) Ian Suttie sa sociološkog kuta gledanja objašnjava ljubav kao užitek/sigurnost u dvosmjernom odnosu koji pruža

utjehu u borbi protiv usamljenosti. Taj odnos i stvaranje tog odnosa pod utjecajem je roditeljskih socijalnih i kulturnih odnosa. Promjene u obitelji, kulturi i civilizaciji mogu uzrokovati negativne osjećaje jer utječu na odnose djeteta. (16) Suttie navodi kako djetetova frustracija, ako je dovoljno intenzivna može iz ljubavi prijeći u mržnju, a s obzirom na to da se ne može podnijeti mržnja ljubavnog objekta pokušava se ta ljubav sačuvati. (16) Prema Suttijevim predloženim načinima kako se dijete nosi s internalizacijom lošeg objekta, Fairbairn predlaže 4 mehanizma obrane, nakon što represija kao korak broj jedan ne uspije. Opsesivni ljudi internaliziraju svoj prihvaćene i odbaćene objekte, fobični ljudi projiciraju svoje objekte, paranoidni ljudi internaliziraju svoje prihvaćene objekte i eksternaliziraju svoje odbaćene objekte, histerični ljudi eksternaliziraju svoje prihvaćene objekte i internaliziraju svoje odbaćene objekte. (19) U formiranju zdravog odnosa ulogu ima socijalna komponenta, psihološka, ali i biološka komponenta tj. nasljeđe. Tijekom razvoja se u limbičkim sustavima grade mentalne slike sebe i okoline u okviru negativnih i pozitivnih afekata, te njihovom integracijom uspijeva se spoznati sebe i okolinu iznad stroge separacije na loše i dobre objekte. (9) U sklopu bioloških faktora koji utječu na ljubavni odnosa ističe se zanimljiva povezanost lučenja hormona vazopresina i oksitonina tijekom seksualnog uzbuđenja, stvaranju socijalnih veza ali i u odnosu majke i djeteta. Lučenjem hormona potiče se još veća povezanost među osobama, što objašnjava perpetualni krug konzumiranja ljubavi i žudnje za povezanošću, slično ovisničkom krugu. U biti, taj biološki model u djetinjstvu igra veliku ulogu u stvaranju modela privrženosti u odraslom dobu (9) Ako u djetinjstvu ponestane ljubavi, onda je kapacitet za ljubav smanjena jer nema dovoljno stvorenih „ljubavnih receptora i neurotransmitera“. (9) Nova istraživanja prikazuju neuralni aktivacijski put ljubavi koji uključuje inzulu, hipotalamus, jezgru accumbens, striatum te deaktivaciju

amigdale. Deaktivacija amigdale objašnjava smanjenje negativnih emocija kao strah, u procesu ljubavi, te smanjenje kritičnosti što se zna kolokvijalno objasniti kao „ljubav je slijepa“. (20) Ljubav je teško definirati, uz ljubav vežemo mnoge pozitivne osjećaje, ali i negativne kao što su bol i patnja. Ljubav nam može pružiti pažnju, u ljubavi se sporazumijemo s ostalim ljudima, ljubav nam pruža zadovoljstvo, nježnost, smisao života, usređuje nas, daje nam sigurnost. Ljubav ima mnoga lica, može biti kratka i strastvena, duboka i teška, bolna i frustrirajuća, nedostižna i svakodnevna. Ljubav se krije iza mnogih osmjeha, iza mnogih pogleda, iza mnogih tekstova. Jezik ljubavi je šarolik, kompleksan i opijajuć.

MRŽNJA

Matthew Rosa predstavlja teoriju kako je mržnja zapravo mehanizam obrane od unutarnje agresije, primjerice u shizoidnoj osobnosti, a ne zapravo oblik agresije kako se tradicionalno prikazuje. Rosa se pita što je zapravo agresija, da li je to reakcija na frustraciju zbog kontinuiranog neuspjeha u zadovoljenju libidinalnih zahtjeva djeteta prema Fairbairnu. Freud smatra da je to proizvod nagona u id-u, i smatra da potiče iz instinkta za smrću. Klein se slaže u tome da je agresija instinkt koji je urođen, te ga izjednačava s destruktivni impulsom, te razlog njenog lošeg razrješenja je okolina koja nije primila tu agresiju prikladno. Winnicott smatra da je agresija urođeni dio ljubavi, da

je motivator, ali da na nju utječe kako će joj okolina odgovoriti. Bitan je taj naizmjenični odnos, te da mržnja raste iz ljutnje. Mržnja daje osjećaj realnosti. Da se voli treba proći i kroz mržnju. Rosa na kraju zaključuje da je mržnja oblik nezrele smrti, gdje pojedinac bježi od bilo kojeg oblika života. (21) Lazar u svom radu objašnjava kako je mržnja složen koncept koji nije jednostavno objasniti. Osim spomenutih teorija da je mržnja pokretački motivator uz seksualni nagon ili proizvod instinkta smrti kao oblik samodestrukcije, neki smatraju kako je mržnja rezultat neugodnih iskustava kroz život, specifično osjećaj ugroženosti. Lazar se slaže sa skupinom koji na mržnju gledaju kao način da se nosi s emocionalnim ekscesom. (18) Parens primjerice predlaže model slijeda destruktivnih neprijateljskih afekata, koji nastaju zbog ekscesivnih bolnih iskustava. Iritabilnost je odgovor na neodgovarajući podražaj niže razine boli, koji je organiziran i prirodan. Neprijateljstvo, mržnja i bijes nastaju kod pretjeranih podražaja. Neprijateljstvo ili ljutnja je prva takva reakcija koja traje kratko, povezana uz aktualne događaje, za razliku od mržnje koja je kad se aktivira kao afekt trajnija te je više povezana uz prijašnja iskustva i unutarne sebe. Bijes je reakcija na visoke razine boli, te je nagona reakcija na životno ugroženje. Kernberg smatra da je taj bijes osnova mržnje i zavisti, funkcija mu je maknuti izvor boli, i zapreke koje sprečavaju užitek. Na najvišoj afektivnoj razini uloga bijesa postaje uzrokovanje boli, a ne samo izbacivanje lošeg objekta. Kada bijes prelazi u mržnju, dolazi do najjačeg oblika agresivnog afekta, prevladavaju ideje uništavanja osobe, nanošenje boli i osvećivanje. Tu dolazi sadizam koji predstavlja fuziju agresije i zadovoljstava, gdje bijes prelazi u mržnju s dozom kontinuiteta i strukture. Mržnja sada želi uništiti objekt, uzrokovati mu bol i kontrolirati ga. Gradacija agresivnog afekta prikazana je na shemi broj 3.

Shema 3. Gradacijski prikaz agresivnog afekta, prilagođeno prema Kernbergu.

Prema Akhtaru bijes je reakcija na frustraciju, akutan je, pokušava odvojiti ego od objekta. Mržnja je kao što je Rosa spomenuo defenzivni mehanizam, kronična je, veže subjekt uz prijeteći idealizirani objekt, fokusirana je na prošlost i budućnost, i kao takva postaje patološka. Lazar želi objasniti kako je mržnja borba protiv samopasivnosti, pojednostavljenje i odvajanje od života kao jedine opcije. (8) Bollas smatra da mržnja ne mora uvijek biti u borbi s ljubavlju, ona može biti jedini način na koji subjekt može imati intenzivno afektivan odnos s objektom. (8) Visoka razina mržnje javlja se i u niz kliničkih sindroma. Primjerice u narcističkom poremećaju ličnosti s osnovom u patološkoj zavisti

zbog preedipalnog konflikta koja dovodi do osjećaja potrebe za uništavanjem i ponižavanjem druge osobe. U antisocijalnom poremećaju ličnosti nedostaje osjećaj krivnje i empatije zbog čega nadvladava agresivna komponentna. I primjerice u kroničnom samoozljeđivanju gdje se osoba identificira s objektom mržnje te prebacuje taj akt na vlastito tijelo. (9) Mržnja je jednako kompleksna i strastvena kao ljubav, a shvaćena na različite načine. Po nekima je ona jednaka suparnica ljubavi, po drugima reakcija na ljubav. Mržnja je nekada način da zaštitimo svoje ranjivo sebe, nekada to izvire iz frustracije kojom smo okruženi. Mržnja je u nekim trenucima odraz našeg straha od prijeteće okoline. Cilj mržnje mogu biti razni objekti, pa i mi sami možemo postati žrtve vlastite mržnje. Mržnja nekada proizlazi iz boli, nekada iz ljutnje, nekada iz bespomoći, nekada iz zavisti. Ona, pa kao i ljubav, je često tema razgovora. Čak mi se čini kako češće među zidovima odzvanjaju riječi mržnje, odzvanjanju riječi o onome što mrzimo, o onome što preziremo, o onome što ne podnosimo. Udarajući se od zida do zida nazad do nas, zarobljuju nas, u kaši riječi iza kojih se skrivaju osobne čežnje i iskustva.

TANKA JE GRANICA IZMEĐU LJUBAVI I MRŽNJE

Da je tanka granica između ljubavi i mržnje dokazuju i mnogi novi radovi. Primjerice, Zeki i suradnici u svome radu dokazali su kako osjećaji kao što su ljubav i mržnja se mogu prikazati pomoću magnetske rezonance kao aktivacija specifičnih područja u

mozgu. Subjektima istraživanja prikazana su lica prema kojima su izrazili mržnju i neutralna lica. Viđenje lica koje s mrzi aktiviralo je područje medijalnog prednjeg girusa, lijevog putamena, bilateralno premotornog korteksa, frontalno i medijalna insula te deaktivaciju u području lijevog gornjeg frontalnog girusa. Na temelju toga, dokazano je da postoji specifična neuralna putanja mržnje, ali i zajednički dio koji dijeli s ljubavlju u području insule i putamena. Ova aktivirana putanja pokazuje aktivaciju područja koje generiraju agresivno ponašanje i prijenos agresivnog ponašanja u motoričko planiranje, moguće zbog pripreme osobe na napad i obranu. Isto tako je zanimljivo kako ova putanja nije uključivala putanju kroz amigdalnu, što odvaja mržnju od ostalih osjećaja kao što su strah, ljutnja i opasnost. Autori teoretiziraju da područja aktivirana i ljubavlju i mržnjom su povezana zbog aktivacije distresnog signala ili agresivni motorički napad koji može služiti u ljubavi kao obranu ljubavnog interesa. Zaključuju kako to dokazuje zajedničku crtu i lakoću prijelaza iz jednog u drugo. (22) Waytz i suradnici su u svojim studijama dokazali razliku kako grupe u konfliktu različito objašnjavaju motive ponašanja svoje i tuđe grupe. Osobe objašnjavaju reakcije i miješanje vlastite grupe kao akt iz ljubavi, dok će objasniti ponašanje i miješanje nasuprotne grupe u konflikt kao akt iz mržnje. Autori su predrasudu dokazali na političkoj i etnoreligijskoj razini uključivši američke demokrate i republikance, te skupinu Izraelaca i Palestinaca. Predrasude su da protu-grupe djeluju iz mržnje te da su motiviranije mržnjom prema tuđoj grupi nego ljubavi prema svojoj. Uspostavilo se da je to mišljenje u korelaciji s manjom voljom za pomirenje ili dogovorom, smanjenim optimizmom i smanjenim vjerovanjem da će suprotna grupa htjeti mir. U sljedećoj studiji autori su smanjili te predrasude te ih čak obrnuli pomoću novčane nagrade sudionicima. Na kraju zaključuju kako se pozitivni osjećaji, kao ljubav, vežu uz obitelj, ili poznatu okolinu, dok se protugrupi oduzimaju

pozitivni atributi u pokušaju dehumanizacije i opravdanja negativnog ponašanja prema njoj., te da te predrasude smanjuju mogućnost postizanja mirnog sporazuma. (23)

Bucchioni i suradnici su dokazali kako ljudi imaju veću percepciju boli kod sebe i kod ljudi koje vole, nego kod ljudi koje ne znaju ili koje mrze. Ta percepcija povezana je s empatijom tj. mogućnošću prepoznavanja tuđih osjećaja tako da inhibiramo svoje egocentrične predrasude. Sudionicima su prikazane slike osoba koje su pripadale jednoj od navedenih skupina u bolnim situacijama, te se mjerilo vrijeme reakcije. Istraživanje je pokazalo da je najkraće vrijeme reakcije bilo u situaciji gdje je sudionik bio u bolnoj situaciji, zatim kod voljenih poznatih osoba, prema neznancima, te je najduže vrijeme reakcije bilo kod boli nanesene osobama koje su objekt mržnje. Razlika se uočila kod opisivanja razine identificirane boli, kod osoba koje su ljubavni objekt je pridodana veća razina boli, nego one nanesene sebi. Sveukupno ocjenjivanje razine boli je bilo veće kada se gledalo iz vlastite perspektive nego iz tuđe. Autori zaključuju da to utječe na percepciju ljudi iz okoline i odnos s ljudima iz okoline bazirano na afektivnoj blizini. (24)

Jin i suradnici su u svom istraživanju prikazali kako ljudi sličnih ideologija, vrijednosnih sustava, interesa i principa su doživjeli dublje razine povezanosti i ljubavi. Te da te veće razine ljubavi su više prešle u mržnju kada je došlo do prekida odnosa. Sudionicima su bili prezentirani različiti scenariji gdje su oni bili protagonisti priča, podijeljeni na tri ljubavna interesa. Osoba A se slagala u sličnosti i uspješnosti s protagonistom, osoba B je imala sličnu uspješnost, ali nije bila slična, te osoba C koja se nije slagala ni u sličnosti ni u uspješnosti. Istraživanje je dokazalo veću razinu ljubavi prema sličnim osobama, a nakon negativne manipulacije veću razinu mržnje prema njima, nazvavši fenomen što dublja ljubav, dublja mržnja. (25) Na temelju ovih i mnogih drugih radova zaključujem kako uistinu je tanka granica između ljubavi i mržnje. Zapravo nije ni bitna

tankoća granice koliko njena propusnost na obje obale. Zamišljam to kao velika rijeka koja teče kroz nizine i planine. Kroz obje strane obale, ušavši u rijeku, i ljubav i mržnja puštaju svoje korijenje. Dok plivamo svojom rijekom nekada se dotičemo jedne a nekada druge obale, nekada nas pokoji vir povuče na drugu stranu, nekada se sami svjesno odgurnemo od jedne obale a nekada ni sami ne znamo zašto smo se tamo našli. Nekada izađemo iz rijeke i kampiramo na nekoj od strana obala, promatramo mjesec, sunce, zvijezde, dok nas rijeka ne pozove natrag u svoje dubine. Nekada zaronimo i držmo dah dok promatramo razno korijenje na dnu korita. Nekada nas brzaci uhvate, a nekada nam se sviđa plivati u krugovima. Nekada je teško plivati uzbrdo, a nekada strmoglavo siđemo. Nekada je tok rijeke jasan i ravan, a nekada vijugav i nerazaznjiv. Nekada plivamo protiv rijeke, nekada puštamo da nas rijeka vodi a nekada plivamo s njom. Nekada iskušavamo koliko možemo zadržati svoj dah, a nekada se pitamo možemo li poletjeti plivajući iz rijeke. Nekada plivamo drugima na leđima, nekada plivaju oni na našima, nekada plivamo jedni uz druge, a nekada plivamo prema nekome ili od nekoga, ili plivamo sami za sebe.

ZAHVALE

Zahvaljujem se mentoru prof. dr. sc. Darku Marčinku i Zavodu za Psihijatriju u KBC Zagreb na pomoć u odabiru teme i pisanje rada.

Zahvaljujem se svima s kojima sam provela svoj studij.

LITERATURA

1. Greenberg J, Mitchell SA, Greenberg F, Object Relations in Psychoanalytic Theory , Harvard University Press, 1983.
2. Freud S, The ego and the id 1923.; In: Sigmund Freud – The Complete Works, Written by Freud, compiled by Ivan Smith.(3953-3992)
3. Kavalier-Adler S. The conflict and process theory of Melanie Klein. Am J Psychoanal. 1993;53(3):187–204.
4. Kernberg OF. Self, Ego, Affects, and Drives. J Am Psychoanal Assoc 1982 Oct;30(4):893–917
5. Schmidt-Hellerau C. The other side of Oedipus. Psychoanal Q. 2005;74(1):187–217.
6. Stromberg D. Good and Bad: Love and Intimacy from Plato to Melanie Klein. Am J Psychoanal 2018;78(2):159–81.
7. Bion WR, Learning from experience London Maresfield library, 1984.
8. Lazar R Knowing hatred int J Psychoanal 2003;84;405-425
9. Marčinko D, Jakovljević M, Rudan V Psihodinamika ljubavi i mržnje, Medicinska naklada, Zagreb 2019.
10. Begić D, Psihijatrija, Opća psihopatologija, Medicinska naklada, Zagreb, 2015.
11. Segal H, Introduction to the Work of Melanie Klein,1973., New york, Routledge, 2018.

12. Bergmann MS, Freud's three theories of love in the light of later developments, *J Am Psychoanal Assoc* 36:653-672;1988.
13. Benjamin J , *Sympathy for the devil: Essays on recognition and sexual difference.* New Haven, CT: Yale, 1995.
14. Milivojević L, Štrkalj Ivezić S. Importance of Object Relations Theories for Development of Capacity for Mature Love *CMJ Vol.45(1):18-24,2004*
15. Corradi RB. Ambivalence: Its development, mastery, and role in psychopathology. *Bull Menninger Clin.* 2013;77(1):41–69.
16. Suttie, Ian D, *The Origins Of Love And Hate, 1935.,* Routledge, Oxon 2005.
17. Sternberg, R. J., A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135., 1986.
18. Winnicott DW. *Collected papers: through pediatrics to psychoanalysis.* London: Tavistock Publications; 1958.
19. Clarke GS. Suttie's influence on Fairbairn's object relations theory. *J Am Psychoanal Assoc.* 2011;59(5):939–60.
20. Zeki S. The neurobiology of love Vol. 581, *FEBS Letters.* 2007.
21. Rosa MH. Love At The Distance: Aggression and hatred in a schizoid personality. *Psychoanal Rev.* 2015;102(4):503–30.
22. Zeki S, Romaya JP. Neural correlates of hate. *PLoS One.* 2008;3(10)

23. Waytz A, Young LL, Ginges J. Motive attribution asymmetry for love vs. hate drives intractable conflict. *Proc Natl Acad Sci U S A*. 2014;111(44):15687–92.

24. Bucchioni G, Lelard T, Ahmaidi S, Godefroy O, Krystkowiak P, Mouras H. Do we feel the same empathy for loved and hated peers? *PLoS One*. 2015;10(5):1–11.

25. Jin W, Xiang Y, Lei M. The deeper the love, the deeper the hate. *Front Psychol*. 2017;8(DEC):1–7.

ŽIVOTOPIS

Ime i prezime : Haidi Yago

Datum rođenja : 23.01.1996

Mjesto rođenja: Al-Makia, Sirija

Obrazovanje:

2014./15.- 2019./20. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

2010/11. – 2013/14. Opća gimnazija, Petrinja

2002./03. – 2009./10. I. Osnovna škola, Petrinja

Aktivno se služim engleskim, asirskim, arapskim jezikom i pasivno se služim njemačkim jezikom. Diploma iz tečaja šivanja.